

Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень / Вип. 8. – К.: Фенікс, 2013. – С. 502–505.

Вечерская О.В. Проблемы формирования Государственного реестра недвижимых памятников Украины

Статья посвящена проблемным моментам учета культурного наследия и формирования Государственного реестра недвижимых памятников Украины. Процесс наполнения Реестра является слишком медленным, несмотря на недавно принятые меры по упрощению процедур подготовки учетной документации.

Ключевые слова: культурное наследие, памятники, учет объектов культурного наследия.

Vecherska O.V. Problems of formation of the State Register of Immovable Monuments of Ukraine

The article is devoted to the problematic points of account of the cultural heritage and the formation of the State Register of Immovable Monuments of Ukraine. The process of filling the Register is too slow, despite recent measures to simplify procedures training records.

Key words: cultural heritage, monuments, taking into account cultural heritage.

01.03.2016 р.

УДК 168.522(477)

А.І. Звіряка

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Стаття присвячена територіальному підходу збереження культурної спадщини. З'ясовано основні підходи щодо комплексної територіальної охорони культурної спадщини України.

Ключові слова: територіальний підхід, культурна спадщина, збереження, дослідження, охорона.

Як вияв сучасного комплексного підходу до територіального збереження історичного середовища можна вважати запровадження у 2004 р. в пам'яткоохоронне законодавство терміну «ландшафтний об'єкт культурної спадщини», який був визначений у Законі України «Про охорону культурної спадщини» як «природні території, які мають історичну цінність» (п. 2, ст. 2) [1].

Комплексний територіальний підхід до охорони та збереження культурної спадщини є поширеним в сучасній світовій пам'яткоохоронній практиці. Українська наука теж має доробок у цьому напрямку.

Питання щодо комплексного збереження об'єктів культурної спадщини та історичних територій у контексті відповідних ландшафтів поставали у публікаціях багатьох сучасних дослідників: українських – Є. Лодзинського [2], Б. Колоска [3], Л. Прибеги [4], В. Вечерського [5; 6], С. Біленкової та О. Черновського [7], Л. Томілович [8], В. Тарас [9], Н. Мельник [10], А. Некос і В. Мірошниченка [11]; зарубіжних – Я. Богдановського [12; 13], Ю. Веденіна

та М. Кульшової [14], В. Гриценка та О. Бурової [15], Ф. Бандарина та Рон Ван Перса [16] та інших.

Проблеми використання рельєфу в містобудуванні та композиційно-просторові характеристики територій розглядаються в роботах українських науковців Б. Колоска [17], Т. Панченко [18], В. Щербань [19] та зарубіжних дослідників, зокрема М. Кудрявцева та Т. Кудрявцевої [20], Є. Щукіної [21], Ю. Курбатова [22], О. Беляєвої [23] та інших.

Огляду містобудівного розвитку історичних міст присвячено роботи як українських дослідників В. Антонова [24], М. Дьоміна [25], так і зарубіжних науковців Н. Баранова [26], Е. Беляєвої [27], І. Іодо та Г. Потаєва [28], В. Владимірова, Е. Микуліної та З. Яругіної [29] та інших.

Окремо варто зазначити методично цінні праці українських архітекторів Є. Водзинського та Б. Колоска. Їх роботи важливі з огляду на визначення підходів щодо видового сприйняття пам'яток архітектури в ландшафті та аналізу питання використання рельєфу в містобудуванні та композиційно-просторових особливостей ландшафтних територій. У першому питанні видового сприйняття пам'яток архітектури в ландшафті присвячено багато наукових публікацій [2] та його дисертаційне дослідження «Принципи та методи охорони видового розкриття пам'яток архітектури в краєвиді історичних міст (1970-і–1990-і рр.)» [30]. Питанням використання рельєфу в містобудуванні присвячені дослідження Б. Колоска [17].

Методологія історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень висвітлена у монографії українського архітектора В. Вечерського [5], який важливого значення надає аналізу ландшафту як структуро- і формоутворюючого чинника в історичному розвитку містобудівного утворення. Автором проаналізовано історію формування культурного ландшафту таких визначних історичних міст України, як Київ, Полтава, Чернігів, Чигирин, Чернівці, Новгород-Сіверський, Путивль, Ромни, Глухів.

Важливу роль у розвитку дослідницької, методичної бази та законодавства в пам'яткоохоронній сфері відігравали та відіграють наступні науково-дослідні установи: КиївНДПмістобудування, КиївНДПІ, Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України, Київський науково-методичний центр по охороні, реставрації та використанню пам'яток історії, культури і заповідних територій, Укрпроектреставрація, Укрзахідпроектреставрація. Цінними є напрацювання цих установ щодо вивчення окремих об'єктів культурної спадщини, містобудівного розвитку та традиційного характеру

середовища історичних населених місць України (розробка облікової документації, історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць, генеральних планів (планів організації територій) історико-культурних заповідників, методичних рекомендацій, складання історико-архітектурних довідок тощо).

Питання щодо територіального підходу до збереження культурної спадщини знайшли своє відображення у низці міжнародних документів: Рекомендація щодо охорони краси та характеру ландшафтів і місць (1962 р.) [31], Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.) [31], Рекомендації про збереження і сучасну роль історичних ансамблів (1976 р.) [32], Флорентійській хартії (1981 р.) [32], Міжнародній хартії з охорони історичних міст (1987 р.) [32], Провідних настановах ЮНЕСКО щодо втілення у життя Конвенції про всесвітню спадщину (1992 р.) [31], Декларації про збереження історичних міських ландшафтів (2005 р.) [31], Віденському меморандумі «Всесвітня спадщина та сучасна архітектура – управління історичним міським ландшафтом» (2005 р.) [33], Ксіанській декларації про збереження оточення споруд спадщини, визначних місць та територій (2005 р.) [31], Європейській ландшафтній конвенції (2000 р.) [34], Хартії про інтерпретацію та презентацію визначних місць культурної спадщини (2008 р.) [31].

Так наприклад, відповідно до «Ксіанської декларації про збереження оточення споруд спадщини, визначних місць та територій» «оточення споруд, визначних місць та територій визначається як безпосереднє та просторове середовище, яке є частиною або привносить внесок до її значущості або особливого характеру» [31, с. 148]. У Декларації наголошується, що «поступова та швидка трансформація міських і сільських ландшафтів, способів життя, економічних відносин і природного середовища може суттєво та невідворотно впливати на автентичність оточення, що визначає значення споруди, визначного місця чи території» [31, с. 149]. «Рекомендація про збереження і сучасну роль історичних ансамблів» звертає увагу на важливість збереження для історичних ансамблів характерного оточення, під яким розуміється природне чи створене людиною навколишнє середовище, що впливає на статичне чи динамічне сприйняття цих ансамблів або безпосередньо пов'язане з ним просторово чи в соціальному, економічному або культурному відношеннях [32, с. 10].

Україною було ратифіковано Конвенцію з охорони всесвітньої та природної спадщини, яка залишається основним документом, що регламентує міжнародне співробітництво у пам'яткоохоронній сфері [32, с. 7]. У Конвенції зазначено, що «деякі цінності культурної і природної спадщини

становлять значний інтерес, а це вимагає їхнє збереження як частини всесвітньої спадщини всього людства» [31, с. 10]. Визначні місця визначаються як «твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології» [31, с. 11]. Відповідно до Конвенції «кожна держава – сторона цієї Конвенції визначає, що зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини, яка перебуває на її території, покладається насамперед на неї» [31, с. 11]. Л. Прибеґою було слушно зауважено, що Україна значно відстає від міжнародних вимог охорони історико-культурних надбань. «Тож визначаючи стратегічним завданням входження української держави у європейське співтовариство, маємо докласти зусиль щодо приведення національної пам'яткоохоронної галузі до рівня світових стандартів» [32, с. 7–8].

В українській пам'яткоохоронній теорії та практиці проявом переходу до комплексного збереження об'єктів культурної спадщини з урахуванням їх оточення, у т. ч. й ландшафтного, можна вважати створення історико-культурних заповідників. Такі заповідники – це «ансамблі і комплекси пам'яток, які становлять виняткову археологічну, естетичну, етнографічну, історичну, мистецьку, наукову чи художню цінність» [1].

Перші державні історико-культурні заповідники було створено в 20–30-х роках ХХ ст. в Києві, Чернігові, Бердичеві, Старокостянтинові, Ольвії та Кам'янці-Подільському. Сам вибір міст і пам'яток засвідчує врахування (хай може на той час й неусвідомлене) унікальної ландшафтної складової цих визначних архітектурних та археологічних комплексів.

На цей час в Україні функціонує 64 історико-культурних заповідника. Управління історико-культурними заповідниками здійснюють Міністерство культури України (25 заповідників та Музей-заповідник українського гончарства в смт. Опішне), місцеві органи державної влади та інші організації (38 заповідників). Серед цих заповідників ландшафтна складова присутня в абсолютній більшості з них, проте найзначнішою і до певної міри визначальною вона є в таких заповідниках, як Національний заповідник «Хортиця» (м. Запоріжжя), Національний заповідник «Давній Галич» (Івано-Франківська обл.), Державний історико-культурний заповідник «Тустань» (Львівська обл.), Державний історико-культурний заповідник «Посулля» (Сумська обл.), Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник (Тернопільська обл.), Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» (Черкаська обл.), Шевченківський національний заповідник (м. Канів,

Черкаська обл.), Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» (Чернігівська обл.).

Щодо формування методики важливе значення мають теоретико-методичні напрацювання українських радянських містобудівників 1960–1970-х років, які усвідомили катастрофічність радянської суворо нормованої урбаністики, що методично ігнорувала культурну спадщину взагалі й місцеві ландшафтні особливості зокрема.

Початок формуванню в Україні методики історико-містобудівних пам'ятоохоронних досліджень населених місць з урахуванням їхніх ландшафтних особливостей було покладено наприкінці 1960-х рр., коли київський інститут КиївНДПмістобудування за участю фахівців КиївНДПІ на прикладі Кам'янця-Подільського опрацював методику встановлення зон охорони пам'яток архітектури та історико-архітектурних комплексів, визначення умов їх огляду з різних відстаней (керівники роботи В. Орехов, А. Іванова, за участю Т. Устенко, Є. Водзинського та інших) [35, с. 166–169].

У 1971 р. КиївНДПмістобудування розробив і видав, схвалено Держбудом УРСР, методичні рекомендації щодо складання проектів планування міст України з історико-архітектурними заповідниками і комплексами пам'яток архітектури [36]. Тут було узагальнено досвід науково-проектних робіт по Києву, Чернігову, Ромнах, Львову, Полтаві, деяких інших містах, але головне – по Кам'янцю-Подільському. Це – один із найперших методичних документів, у якому було чітко вказано на те, що наявність у містах нерухомої культурної (архітектурної та містобудівної) спадщини висуває особливі вимоги до складання проектів розпланування та забудови таких міст. Було наголошено, що зберігати потрібно не тільки самі пам'ятки, їх комплекси, а й ландшафт, розпланування, забудову, силуети й панорами старовинних міст.

У рекомендаціях визначено вимоги до встановлення меж територій пам'яток, їх комплексів, заповідників, охоронних зон та зон регулювання забудови. Звертає на себе увагу відсутність у цьому переліку зон охоронюваного ландшафту. Але в примітці зазначено, що «територія заповідного ландшафту» може входити до складу охоронної зони (при цьому зовсім не розкрито, що розуміється під «заповідним ландшафтом»). Зафіксовано вимогу про те, щоб до складу охоронної зони пам'ятки включалася територія в межах оптимальної видимості відповідної пам'ятки. Для заповідників оптимальним віддаленням межі охоронної зони, з урахуванням ландшафту, визначено 700–750 м [36, с. 16–33]. Окремий розділ присвячено визначенню зон видового розкриття пам'яток архітектури та зон унікального міського

ландшафту. При цьому запропоновано враховувати рельєф, гідрографію, а також особливості й пороги візуального сприйняття людиною різних об'єктів: у межах двох висот (під кутом зору 27°); 1000–1200 м (зона оптимального візуального сприйняття комплексу); 2000–2200 м (зона граничного віддалення, на якому архітектурний комплекс може візуально сприйматися). Установлено також основні елементи візуального сприйняття пам'яток і комплексів: видові точки, вісі і фронти.

Ці всі моменти згодом виявляться надзвичайно важливими для визначення охоронного зонування і заходів щодо збереження історичних ландшафтів, тобто територіальної охорони об'єктів культурної спадщини з урахуванням їх традиційного характеру середовища та ландшафтних особливостей.

Ці напрацювання набули розвитку в наступному десятиріччі. З цього погляду особливо цінними в історико-методичному плані є «Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР» (схвалено Держбудом УРСР 19.03.1982) [37]. Тут розроблено і викладено методику проведення узагальненої оцінки історично сформованого міського та природного ландшафту, виявлення зон композиційно-видового впливу пам'яток архітектури. Застосовується термін «архітектурний ландшафт», який визначається як «эстетически взаимосвязанные системы естественных ландшафтов и их антропогенных модификаций». Термін «архітектурний ландшафт» застосовується як тотожний «міському ландшафту». В цих Методичних рекомендаціях зазначається: «Современный градостроительный подход к сохранению ценного исторического наследия предполагает охрану не только отдельных выдающихся объектов, но и окружающей их естественно-природной или городской среды, в условиях которой возникли и существуют памятники градостроительства и архитектуры. Решающее значение в данном случае приобретает оценка природного ландшафта» (п. 4.4.4) [37].

Цей документ мав важливе методичне значення для формування сучасного розуміння урбаністичного ландшафту – його специфічної цінності (яка не є простою арифметичною сумою його окремих складових), методів його аналізу, фіксації та охорони.

На даний час в українській пам'ятоохоронній практиці існує два підходи щодо охорони та збереження історичних ландшафтів:

1) визначення зони охоронюваного ландшафту історичного населеного місця (історичне населене місце – населене місце, яке зберегло повністю або частково історичний ареал і занесене до Списку історичних населених місць України [1]);

2) взяття на державний облік як ландшафтного

об'єкта культурної спадщини.

Таким чином, найважливішим досягненням дотеперішнього етапу є введення в теорію і практику пам'яткоохоронної діяльності територіального підходу до збереження нерухокої культурної спадщини, коли пам'ятки не просто охороняються у своєму довіклі, а великі суцільні території беруться під охорону як пам'ятки за категорією «визначне місце». Але найважливішими невирішеними дотепер є наступні методичні проблеми: диференціація великих за площею і неоднорідних за характером середовища територій ландшафтних об'єктів культурної спадщини; точне й вичерпне визначення предмета охорони об'єкта в цілому та з диференціацією на окремих неоднорідних ділянках середовища; зонування великих за площею і неоднорідних за характером середовища територій ландшафтних об'єктів культурної спадщини з визначенням режимів використання територій, які б забезпечували надійне збереження предмета охорони цього виду пам'яток.

Посилання

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
2. Водзинський Є.Є. Охорона ландшафтів як складова збереження культурної спадщини / Є.Є. Водзинський // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень: зб. наук. праць / ред. кол.: Ключко В.І. (гол.), Боровський Т.А., Вечерський В.В. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К.: Фенікс, 2010. – Вип. 5. – С. 301–317.
3. Колосок Б.В. Природні структуроутворюючі і формотворчі чинники міста Умань / Б.В. Колосок // Праці центру пам'яткознавства: зб. наук. праць / ред. кол.: Титова О.М. (гол.), Акуленко В.І., Грифен Л.О. [та ін.]; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. – К.: Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК, 2008. – Вип. 13. – С. 25–31.
4. Прибега Л. Історичне середовище як пам'яткоохоронна категорія / Л. Прибега // Українська академія мистецтва: зб. наук. пр. – К., 2004. – Вип. 11. – С. 177–185.
5. Вечерський В.В. Спадщина містобудування України: теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць / В.В. Вечерський. – К.: НДІПІАМ, 2003. – 560 с.
6. Звіряка А.І. Історичний ландшафт Київських гір і долини р. Дніпра як ландшафтна пам'ятка / А.І. Звіряка, В.В. Вечерський // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень: зб. наук. праць / ред. кол.: Ключко В.І. (гол.), Сердюк О.М., Боровський Т.А. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К.: Фенікс, 2010. – Вип. 5. – С. 198–235.
7. Біленкова С.В. Історичний ландшафт міста Чернівці у контексті прийняття «Віденського меморандуму» / С.В. Біленкова, О.К. Черновський // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень: зб. наук. праць / ред. кол.: Ключко В.І. (гол.), Бобровський Т.А., Вечерський В.В. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К.: АртЕк, 2005. – Вип. 1. – С. 22–33.
8. Томілович Л.В. Обсерваторна гірка в м. Києві: досвід взяття на державний облік визначного місця як комплексного об'єкта історико-культурної спадщини / Л.В. Томілович // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень:

зб. наук. праць / ред. кол.: Ключко В.І. (гол.), Сердюк О.М., Боровський Т.А. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – Вип. 6. – С. 205–218.

9. Тарас В. Монастирські сади Галичини (X – середина XIX ст.) / Вікторія Тарас. – Львів: ПТФВ «АФША», 2006 р. – 276 с.
10. Мельник Н.Б. Проблеми збереження та використання історичних ландшафтів м. Галича та його околиць / Н.Б. Мельник // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень: зб. наук. праць / ред. кол.: Ключко В.І. (гол.), Сердюк О.М., Боровський Т.А. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К.: «Фенікс», 2013. – Вип. 8. – С. 453–460.
11. Нечос А.Н. Культурний ландшафт: географічний та правовий аспекти / А.Н. Нечос, В.В. Мірошніченко // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – К., 2011. № 1–2. – С. 69–73.
12. Bogdanowski J. Metoda jednostek I wnetrz architektniczno-krajobrazowych / J. Bogdanowski // JARK-WAK: w studiach I projektowaniu. – Krakow, 1990.
13. Ochrona Wartości Krajobrazu i Srodowiska Kulturowego w stadium do planu i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Gminy // Studia i materialy. Krajobrazy. – Warszawa: Osredok ochorony zabutkowego krajobrazu Narodowa instytucja kultury, 1998. – Nr. 18 (30). – 186 s.
14. Культурный ландшафт как объект наследия / Под ред. Веденина Ю.А., Кулешовой М.Е. – М.: Институт наследия; СПб.: Дмитрий Буланин, 2004. – 620 с.
15. Гриценко В. Роль музеев-заповедников в сохранении культурного ландшафта / В. Гриценко, О. Бурова // Управление всемирным наследием и глобальные вызовы современности. – М.: Российский научно-исследовательский институт культурного и природного наследия им. Д.С. Лихачева, 2011. – С. 39–44.
16. Исторический городской ландшафт: Управление наследием в эпоху урбанизма / Франческо Бандарин, Рон Ван Оерс. – Казань: Издательство «Отечество», 2013. – 256 с.
17. Колосок Б.В. Традиции использования рельефа в градостроительстве / Б.В. Колосок // Исследование и охрана архитектурного наследия Украины. – К., 1980. – С. 25–32.
18. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура / Т.Ф. Панченко. – К.: Логос, 2009. – 176 с.
19. Щербань В. Ландшафт и архитектура города / В. Щербань. – К.: Будівельник, 1987. – 88 с.
20. Кудрявцев М. Ландшафт в композиции древнерусского города / М. Кудрявцев, Т. Кудрявцева // Архитектурное наследство. – М.: Стройиздат, 1980. – Вып. 28. – С. 3–12.
21. Щукина Е.П. Сохранение и использование памятников садово-паркового и ландшафтного искусства / Е.П. Щукина // Градостроительная охрана памятников истории и культуры. – М., 1987. – С. 104–116.
22. Курбатов Ю. Архитектурные формы и природный ландшафт: Композиционные связи / Ю. Курбатов. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1988. – 136 с.
23. Беляева Е.Л. Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия / Е.Л. Беляева. – М.: Стройиздат, 1977. – 119 с.
24. Антонов В.Л. Природный ландшафт – пластическая и визуальная основы композиции города / В.Л. Антонов // В помощь градостроителю-проектировщику. – К.: Будівельник, 1974. – С. 38–47.
25. Дёмин Н.М. Управление развитием градостроительных систем / Н.М. Дёмин. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
26. Баранов Н.Н. Силуэт города / Н.Н. Баранов. – Л.: Стройиздат. Ленингр. отд-ние, 1980. – 184 с.
27. Бишоп К. Модели национальных парков / К. Бишоп, М. Грин, А. Филлипс. – М.: Изд-во Центра охраны дикой природы, 2000. – 216 с.
28. Иодо И.А. Градостроительство и территориальная

планировка / И.А. Иодо, Г.А. Потаев. – Ростов на Дону: Феникс, 2008. – 285 с.

29. Город и ландшафт: (проблемы, конструктивные задачи и решения) / Владимир В.В., Микулина Е.М., Яргина З.Н. – М.: Мысль, 1986. – 238 с.

30. Водзинський С.Є. Принципи та методи охорони видового розкриття пам'яток архітектури в краєвиді історичних міст (1970-і – 1990-і рр.): дис. ... канд. архіт.: 18.00.01 / Водзинський Євген Євгенович. – К., 2011. – 150 с.

31. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – К.: Фенікс, 2008. – 176 с.

32. Охорона культурної спадщини: Зб. міжнародних документів. – К.: Видавництво «АртЕк», 2002. – 136 с.

33. Віденський меморандум «Всесвітня спадщина та сучасна архітектура – управління історичним міським ландшафтом» // Праці Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень. – К.: АртЕк. – 2006. – С. 14.

34. Європейська ландшафтна конвенція / Праці Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень: зб. наук. праць / ред. кол.: Клочко В.І. (гол.), Сердюк О.М., Бобровський Т.А. [та ін.]; Науково-дослідний інститут пам'яток охоронних досліджень. – К.: АртЕк, 2006. – Вип. 2. – С. 48–49.

35. Станиславский А. Планировка и застройка городов Украины / А. Станиславский. – К.: Будівельник, 1971. – 266 с.

36. Рекомендации по составлению проектов планировки городов УССР с историко-архитектурными заповедниками и комплексами памятников архитектуры. – К.: КиевНИИПградоостроительства, 1971. – 136 с.

37. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР. – К.: КиевНИИПградоостроительства, 1982. – 120 с.

Зверьяк А.И. Территориальный подход сохранения культурного наследия

Статья посвящена территориальному подходу сохранения культурного наследия. Выяснены основные подходы комплексной территориальной охраны культурного наследия Украины.

Ключевые слова: территориальный подход, культурное наследие, сохранение, исследование, охрана.

Zviriaka A.I. Territorial approach of preservation of cultural heritage

The article is devoted to the territorial approach of preserving cultural heritage. The basic approaches to integrated territorial protection of the cultural heritage of Ukraine.

Key words: territorial approach, cultural heritage, preservation, research, protection.

15.03.2016 р.

УДК 94(477.87):39

*Л.В. Томілович
І.В. Єрзіна*

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ м. РАХОВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена дослідженням історико-культурної спадщини м. Рахова Закарпатської області. Метою дослідження було обстеження об'єктів культурної спадщини міста, що перебувають на державному обліку, а також виявлення тих об'єктів, що мають історичну, архітектурну, культурну цінність та заслуговують взяття на державний облік.

Ключові слова: історико-культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, місто Рахів Закарпатської області.

Рахів – місто, районний центр Закарпатської області, розташований у південно-східній частині області на берегах річки Тиси у неширокій долині, оточеній високими горами. Перепад висот між найнижчою та найбільш високою точкою міста складає понад 800 м.

На сьогодні місто залишається малодослідженим. На його території ніколи не проводилось археологічних досліджень навіть у форматі розвідок. Також слід відзначити недостатній ступінь вивченості нерухомої культурної спадщини міста.

Вітчизняна бібліографія історії та дослідження культурної спадщини Рахова є більш ніж скромною. Причиною цього стала та обставина, що основний пласт джерел (як опублікованих, так і архівних), а також історіографії подано іноземною мовою і зберігається в бібліотеках та архівах Угорщини. Проте, опрацювання наявних писемних, картографічних та іконографічних джерел дозволяє стверджувати, що історія міста та культурна спадщина є цікавою, цінною і заслуговує на подальше ретельне вивчення.

На сьогодні об'єкти, що репрезентують культурну спадщину Рахова, представлені пам'ятками історії, монументального мистецтва та садово-паркового мистецтва. Загалом, на державному обліку у м. Рахові перебуває 5 пам'яток місцевого значення: три пам'ятки історії, дві пам'ятки монументального мистецтва. Окрім того, на природоохоронному обліку знаходиться 13 об'єктів: одна пам'ятка садово-паркового мистецтва та дванадцять гідрологічних пам'яток природи (ще дві гідрологічні пам'ятки знаходяться поза адміністративними межами міста). Незважаючи на значну архітектурну цінність низки об'єктів культурної спадщини міста, на цей час на обліку не перебуває жодної пам'ятки архітектури. В ході вивчення історичних подій, що відбувались тут протягом ХІХ–ХХ століть, було виявлено ще низку пам'яток, в яких знайшла відбиток історія міста і краю цього періоду і які пропонуються для постановки на державний облік.

Через обмеженість джерельної бази час та об-